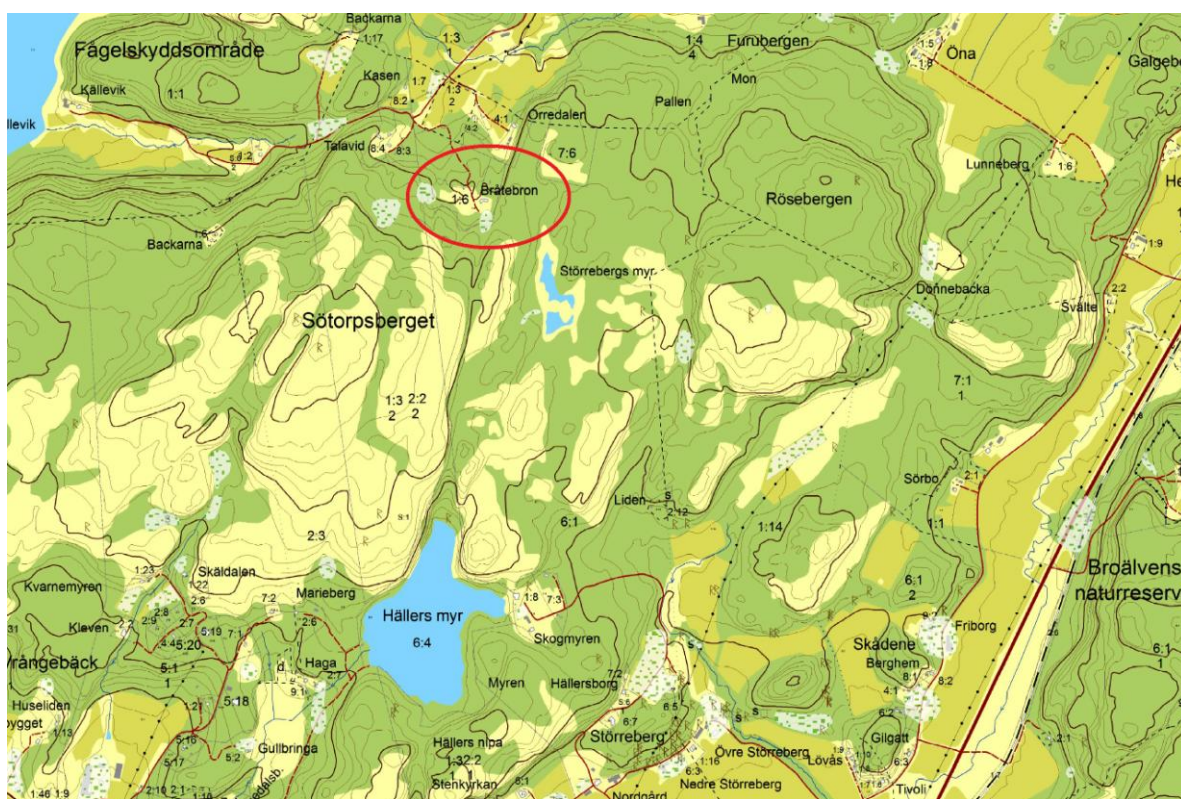

Ståle Kajsa

Ur boken Kvinnor Präster Torpare Bönder
Utgiven 1962 av Sven Rydstrand

Från min barndom kommer jag ihåg berättelserna om en kvinna, som gick under benämningen "**Ståle-Kajsa**". Hon var visserligen död, långt innan jag kom till världen, men jag har ändå hört så mycket berättas om henne, att jag kunnat bilda mig en tämligen god uppfattning både om hennes utseende och livsföring. Hon var född någon gång i början av 1800-talet i norra Bohuslän, och där tillbringade hon också, så vitt man vet, sin barndom och uppväxttid. Hennes fader var soldat och hette Stål, och det var nog därav, som hans dotter fick sitt namn. Men det namnet fick hon behålla som öknamn, även sedan hon gift sig och flyttat till ett litet torp under gården Häller norr i Bro socken.

På detta lilla torp, inom röda cirkeln, bodde "Ståle-Kajsa". Bråtebron under Häller Norr.

Hurudant Kajsas barndomshem varit och hurudan hennes uppfostran blivit, är inte känt, men troligtvis har det varit i skralaste laget, ty som vuxen blev hon inte någon vidare förnäm dam. Sedan hennes man dött, blev det fattigt och dåligt i stugan, där hon bodde. Där var dragigt och kallt om vintrarna, och ingenting hade hon att elda med, knappast något att äta. Ja, det var många, som hade det ställt på det viset i den gamla s.k. "**goda**" tiden. Vad skulle "**Ståle-Kajsa**" ta sig till? Jo, hon gick ut i gårdarna på nätterna och stal litet från de rika, tog litet ved i skogarna och litet mat i de överfulla källarna vid juletid. Hon var givetvis inte ensam om det, men av någon anledning blev hon mera känd än andra såsom en förbryterska. Och så var hon därtill inte vidare religiös. Hon gick sällan till kyrkan och aldrig till skrift. Så blev hon bannlyst av församling och präst. Bannlysningen innebar, att människan uteslöts från den

kristna församlingens gemenskap. Hon fick inte mottaga nattvarden, och dog hon under bannlysningen, kunde hon inte bli begravnen enligt den vanliga ritualen på kyrkogården.

De människor, som stjal och svär och försöker lura andra, blir ofta själva bittra och onda därav. De liksom förbannar sig själva. Till slut misstänker de alla och vågar inte längre tro på något gott i livet. Så gick det också för Ståle-Kajsa. Det blev sämre och sämre för henne, ju äldre hon blev. Då hon till slut inte längre orkade vandra omkring och stjäla till sitt uppehälle, visste hon sig ingen råd. Och hon vågade knappast visa sig på ljusa dagen för människorna i sin omgivning. Skvallret gick ju. Det var nästan värre än bannlysningen, hon hade över sig. Så tog hon en dag sitt eget liv, då det syntes henne som allra mörkast.

Och prästen, han som hade skrivit ut bannbullen, han tillät inte att Ståle-Kajsas svarta kista bars genom kyrkogårdsporten till graven, utan den måste lyftas baklänges över muren. Och någon kristlig jordfästning fick hon inte heller, om man får tro berättelserna. Den officierande prästen lär ha stått ett långt stycke ifrån graven och kastat de tre skovlarna mull utan att säga ett ord. Hon var ju bannlyst, Ståle-Kajsa, och därtill en självspilling. En sådan människa kom med säkerhet till helvetet, trodde man. Och så måste man visa en sådan människa förakt genom att vända ryggen åt hennes grav. Det hörde till god kristen sed på den tiden.

Något större begravningsfölje var det dock inte denna gång på kyrkogården. Det var väl en sex eller sju mannar uppifrån Hällersbergens många små torpställen, som burit Ståle-Kajsas kista till graven. När de tysta gick hemåt i kvällningen, strödde de ut linfrön på vägen. Dem hade de tagit med sig i fickorna, då de gick hemifrån. Ty man skulle strö linfrön, så att den döde inte "gick igen". Man trodde nämligen att självspillingen nattetid kom tillbaka, och då var han tvungen att plocka upp alla linfrön, som var utströdda på vägen. Men innan han var färdig med det plockandet, skulle solen börja gå upp, och då måste den döde återvända till sin grav. Ja, så trodde man. Så frodades vidskepligheten ännu in på 1900-talet i dessa bygder.

Jag har stått många gånger på den undanskymda plats på kyrkogårdens nordligaste hörn, där Ståle-Kajsa en gång blev begravd. Och när jag har sett alla dessa vräkiga och dyrbara monument, som har upprests till minne av alla dessa hederliga och redan i livstiden vördade människor, så har jag tänkt, att jag gärna skulle vilja vara med och resa en minnessten över Ståle-Kajsa också. Ty vem är väl så syndfri och utan fel, att han kan fördöma en medmänniska.

Ja, du kanske ler åt det där och tycker att dessa bilder från gångna tider är allt för mörka. Vad rör sådant oss, som lever nu? Nu har ju människorna det bra mycket bättre än förr. Nu är det ingen, som längre behöver leva ett sådant liv, som Ståle-Kajsa förde. Ingen blir längre begravd så föraktfullt som hon blev. Och därför bör man väl glömma, det som varit, tycker du kanske.

Nå väl, det må bli glömt, det som varit dåligt och rått och lågt i gamla tider, åtminstone det mesta av det. Men något må vi nog bevara av traditionerna från fattigfolkets liv och leverne, ty eljest skulle vi inte kunna få en riktig bild av livet och utvecklingen. Och då skulle vi inte kunna förstå den tid i vilken vi själva lever. Och för våra efterkommande bör något vara kvar.

Än lever traditionen frisk om "**Ståle-Kajsa**" ute i Bro, och vandrar man upp i Hällersbergen, kan man lätt hitta till det lilla torpstället Bråtebron, där hon bodde. Där står den lilla ladugården ännu kvar, och om den berättar folk att det var där som den förtvivalade kvinnan hängde sig under takåsen. Man gick dit och tittade på söndagarna, då man hade tid. Längre hängde repstumpen kvar under taket. Man kan förstå, att det var en händelse, som väckte stor uppståndelse bland de fattiga människorna på den tiden.

Och runt omkring i de små skyddade sänkorna mellan bergen ligger många ödetorp och ruiner efter små stugor. Här levde många, som hade det lika dåligt som "**Ståle-Kajsa**", ehuru knappast någon blev lika känd och beryktad som hon.

Nu är det endast några nästan överväxta murrester, som påminner om detta fattigfolk och deras små stugor. Kanske också några nästan förtvinade syrenbuskar och päronträd länge kommer att skugga ruinerna. Men snart tar skogen överhand, och allting plånas ut.

I kyrkböckerna står väl dessa människors namn, men ingen vet något mera om dem en gång, när traditionerna dött ut.